

Anonimizuota versija

Vertimas

C-405/21-1

BYLA C-405/21

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą

Gavimo data:

2021 m. birželio 30 d.

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas:

Višje sodišče v Mariboru (Slovėnija)

Nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priėmimo data:

2021 m. birželio 8 d.

Ieškovė:

FV

Atsakovas:

Nova Kreditna Banka Maribor d.d.

SLOVĖNIJOS RESPUBLIKOS VIŠJE SODIŠČE V MARIBORU

Nutartis

Višje sodišče v Mariboru (Mariboro apeliacinis teismas) <...>,

civilinėje byloje, kurioje ieškovė **FV**, <...>, Kapodistrija, <...>, pareiškė ieškinį atsakovui **NOVA KREDITNA BANKA MARIBOR d.d.**, <...>, Mariboras, <...>,

kuriuo siekia pripažinti paskolos sutartį ir su ja susijusį notarinį aktą bei **9 361,44 EUR** mokėjimą negaliojančiais, pripažinti hipotekos įrašą negaliojančiu ir dėl to panaikinti negaliojantį įregistravimą bei atkurti ankstesnius įrašus Žemės registre (ieškinio vertė **89 567,83 EUR**),

išnagrinėjęs **ieškovės apeliacinį skundą** dėl 2020 m. rugpjūčio 4 d. *Okrožno sodišče v Mariboru* (Mariboro apygardos teismas) <...> sprendimo,

per **2021 m. birželio 8 d.** posėdį

NUTARĖ

kaip numatyta toliau:

I. Europos Sąjungos Teisingumo Teismui pateikti šis bylos nagrinėjimui reikšmingą prejudicinį klausimą:

„Ar Tarybos direktyvos 93/13/EEB 3 straipsnio 1 dalis, siejama su 8 ir 8a straipsniais, turi būti aiškinama taip, kad pagal ją nedraudžiamos nacionalinės teisės nuostatos, pagal kurias abi „sąžiningumo“ ir „ryškaus neatitikimo“ sąlygos laikomos alternatyviomis (atskiromis, savarankiškoms ir viena nuo kitos nepriklausomoms sąlygoms), todėl siekiant nuspręsti, kad sutarties sąlyga yra nesąžininga, pakanka, jei esama faktinių aplinkybių, nustatančių, kad tik viena iš tų dviejų sąlygų yra įvykdyta?“

II. Sustabdyti bylos nagrinėjimą, kol bus priimtas Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimas.

MOTYVAI

- 1 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą teikiantis teismas nagrinėja ieškovės apeliacinį skundą dėl pirmosios instancijos teismo sprendimo, kuriuo tas teismas atmetė visus ieškovės prašymus pripažinti negaliojančiais 2007 m. rugsėjo 19 d. <...> notarinį aktą ir 2007 m. rugsėjo 19 d. <...> paskolos sutartį, pripažinti negaliojančiu hipotekos įrašą, užtikrinantį iš minėtos nekilnojamojo turto paskolos sutarties <...> kylančią reikalavimo teisę, taip pat pripažinti, kad 9 361,44 EUR suma ir bylinėjimosi išlaidos neturi būti priteisti. Bylinėjimosi išlaidų sumą, lygią 11 039,06 EUR, ieškovė turi sumokėti atsakovui, nes bylą pralaimėjo.
- 2 2007 m. rugsėjo 19 d. ieškovė ir atsakovas bankas sudarė paskolos sutartį; po paskolos sutarties sudarymo 2013 m. liepos 31 d. ieškovė mirė, tačiau paskolos grąžinimą pagal 2014 m. liepos 21 d. sutartį dėl paskolos perėmimo perėmė dabartinė ieškovė – jos dukra. Pagal paskolos sutartį buvo sutarta, kad paskolos gavėja gaus 149 220,00 CHF, paskolos grąžinimo terminas yra 240 mėnesių, t. y. iki 2027 m. rugsėjo 31 d. Mėnesinė įmoka lygi 1 001,76 CHF, o įprastas paskolos grąžinimas užtikrinamas periodiniais mokėjimais į paskolos gavėjos sąskaitą, į kurią ji gavo lėšas eurai. Sutartyje nėra jokio specialaus susitarimo dėl valiutų keitimo kurso. 2018 m. balandžio 9 d. ieškovė pareiškė ieškinį pirmosios instancijos teisme, jį grindė pasikeitusiais euro ir Šveicarijos franko valiutų keitimo kursais; šie pokyčiai paskolos gavėjos skolai buvo tokie reikšmingi, kad 2018 m. vasario 10 d. ši skola vis dar sudarė 72 597,53 EUR, nepaisant to, kad pirmosios įmokos mokėjimo dieną bendra paskolos suma sudarė 89 567,83 EUR.

- 3 Ieškovė, remdamasi keliais pagrindais, dėl pirmosios instancijos teismo sprendimo pateikė apeliacinį skundą, atsakovas pateikė atsiliepimą į apeliacinį skundą. Apeliacinio skundo dalyje, kuri svarbi prašymo priimti prejudicinį sprendimą motyvavimui ir kuri apeliaciniame skunde pavadinta „*Bendro vertinimo pagal direktyvos 3 straipsnio 1 dalį turinys; sąlyga, susijusi su sąžiningumu ir ryškiu neatitikimu*“, ieškovė kelia klausimus ar veikiau pareiškia teiginius, susijusius su Tarybos direktyvos 93/13/EEB (toliau – Direktyva) aiškinimu arba tarpusavio ryšiu tarp nesąžiningos sutarties sąlygos egzistavimo sąlygų, apibrėžtų 3 straipsnio 1 dalyje, ir nacionalinės teisės nuostatų.
- 4 Gavęs apeliacinį skundą *Višje sodišče v Mariboru*, kaip antrosios instancijos teismas, nusprendė, kad esminis klausimas bylai išspręsti yra tai, ar nacionalinės teisės aiškinimas atitinka Direktyvos (Sąjungos teisės) tekstą ir tikslą, todėl, vadovaudamasis *Zakon o sodiščih* (Teismų įstatymas) 113a straipsnio pirma ir trečia pastraipomis bei Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 267 straipsniu, nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Europos Sąjungos Teisingumo Teismui (toliau – Teisingumo Teismui) prejudicinį klausimą.

Sąjungos teisė

- 5 Direktyvos 12 konstatuojamoje dalyje nustatyta: „*tačiau kadangi nacionaliniai įstatymai, kokie jie yra dabar, leidžia numatyti tik dalinį jų suderinimą; kadangi, visų pirma, ši direktyva apima tik tas sutarčių sąlygas, dėl kurių nebuvo atskirai derėtasi; kadangi valstybės narės turi turėti galimybę, deramai atsižvelgiant į Sutartį, vartotojams suteikti didesnę apsaugą nacionalinėmis nuostatomis, kurios yra griežtesnės už šios direktyvos nuostatas*“.

Direktyvos 17 konstatuojamoje dalyje numatyta: „*kadangi prie šios direktyvos pridedamas sąlygų sąrašas gali būti tik orientacinis ir dėl to, jog direktyva yra minimalaus pobūdžio, šių sąlygų apimtis gali būti valstybių narių plečiama ar labiau ribojama jų nacionaliniais įstatymais*“.

Direktyvos 8 straipsnyje numatyta: „*Valstybės narės gali priimti arba išlaikyti pačias griežčiausias Sutartį atitinkančias nuostatas šia direktyva reglamentuojamoje srityje, siekiant užtikrinti maksimalią vartotojo apsaugą*.“

Direktyvos 8a straipsnyje nustatyta: „*1. Kai valstybė narė priima nuostatas pagal 8 straipsnį, apie tai ir apie bet kuriuos tolesnius pakeitimus pranešama Komisijai, visų pirma:*

- *kai tomis nuostatomis pratęsiamas nesąžiningumo patikrinimas atskirai suderėtos sutarties sąlygų ar kainos arba atlygio atitikties atveju, arba*
- *kai tose nuostatose pateikiami sutarties sąlygų, laikytinų nesąžiningomis, sąrašai.*

2. Komisija užtikrina, kad 1 dalyje nurodyta informacija būtų lengvai prieinama vartotojams ir prekiautojams, inter alia, tam skirtoje interneto svetainėje.

3. Komisija persiunčia 1 dalyje nurodytą informaciją kitoms valstybėms narėms ir Europos Parlamentui. Komisija dėl tos informacijos konsultuojasi su suinteresuotaisiais subjektais.“

Pagal Direktyvos 3 straipsnio 1 dalį: „[t]a sutarties sąlyga, dėl kurios nebuvo atskirai derėtasi, yra laikoma nesąžininga, jeigu pažeidžiant sąžiningumo reikalavimą dėl jos atsiranda ryškus neatitikimas tarp iš sutarties kylančių šalių teisių ir pareigų vartotojo nenaudai.“

Nacionalinė teisė

- 6 Šioje byloje esminis teisinis pagrindas yra *Zakon o varstvu potrošnikov*¹ (Vartotojų apsaugos įstatymas) (toliau – ZVPot) nuostatos, konkrečiai jo 24 straipsnio pirma pastraipa:

„Sutarties sąlygos laikomos nesąžiningomis, kai:

- dėl jų atsiranda ryškus neatitikimas tarp sutarties šalių teisių ir pareigų vartotojo nenaudai, arba
- dėl jų sutarties vykdymas tampa nepagrįstai žalingas vartotojui, arba
- dėl jų sutarties vykdymas aiškiai skiriasi nuo teisėtų vartotojo lūkesčių, arba
- jos prieštarauja geros valios ir sąžiningumo principui“.

Ši nuostata nepakito nuo pat ZVPot įsigaliojimo. Žinoma, tuo metu, kai įsigaliojo ZVPot-A atliktas naujas teisės akto pakeitimas², įstatymų leidėjas aiškiai nurodė, kad įstatymo pakeitimas taip pat pagrįstas Direktyvos perkėlimu į nacionalinę teisę, tačiau pabrėžė, kad tai yra visų pirma „teisėkūros“ pobūdžio pakeitimas. Taigi įstatymų leidėjas nepakeitė minėtos nuostatos ir ji liko nepakitusi nuo ZVPot įsigaliojimo. Vis dėlto parengiamajame tekste, pridėtame prie teisės akto ir paaiškinančiame jo priėmimo priežastis, dėl minėto straipsnio buvo nurodyta: „Istatymo minėto straipsnio 1 dalyje išsamiai išvardytos pagrindinės sąlygos, kurios turi būti įvykdytos (alternatyviai!), kad būtų galima pradėti vertinti nesąžiningumą, o to paties straipsnio trečiojoje dalyje kaip pavyzdžiai išvardytos tipiškiausios nesąžiningos sutarties sąlygos“³. Nors šis teiginys nesukelia

¹ Paskelbtas 1998 m. kovo 13 d. Slovėnijos Respublikos Oficialiajame leidinyje Nr. 20/1998 su pakeitimais, įsigaliojęs 1998 m. kovo 28 d.

² Paskelbtas 2002 m. gruodžio 18 d. Slovėnijos Respublikos Oficialiajame leidinyje Nr. 110/2002, įsigaliojęs 2003 m. sausio 17 d.

³ 2002 m. rugsėjo 3 d. Ataskaita Nr. 81/02.

tiesioginių privalomų teisinių pasekmių teismams, jis gali būti naudojamas kaip vienas iš leistinų aiškinimo metodų (teleologinis aiškinimas).

Teisingumo Teismo aiškinimas

- 7 Antrosios instancijos teismas nerado jokie aiškaus Teisingumo Teismo sprendimo, nustatančio, kad ryšys tarp dviejų pirma minėtų sąlygų yra išimtinis (arba alternatyvus). Vien pažodinis teksto aiškinimas tokios reikšmės neatskleidžia. 2017 m. sausio 26 d. Sprendime byloje C-421/14 nustatyta: „*Toliau svarbu pažymėti, kad pateikiant nuorodas į „sąžiningumo“ ir „ryškaus neatitikimo“ tarp iš sutarties kylančių šalių teisių ir pareigų vartotojo nenaudai sąvokas, Direktyvos 93/13 3 straipsnio 1 dalyje tik abstrakčiai apibrėžiamos aplinkybės, dėl kurių sutarties sąlyga, dėl kurios nebuvo atskirai derėtasi, yra nesąžininga (2013 m. kovo 14 d. Sprendimo Aziz, C-415/11, EU:C:2013:164, 67 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija)“.*

Toliau paminėtoje ištraukoje (taip pat sudaranti *obiter dictum*), pateiktoje 2017 m. liepos 20 d. Sprendime byloje C-186/16, užsimenama apie šių dviejų sąlygų sąsają: „*Iš tiesų, norint sužinoti, ar dėl tokios sąlygos, kokia nagrinėjama pagrindinėje byloje, nepaisant sąžiningumo reikalavimo, atsiranda ryškus iš sutarties kylančių šalių teisių ir pareigų neatitikimas vartotojo nenaudai, nacionalinis teismas turi patikrinti, ar veiklos vykdytojas, dorai ir teisingai veikdamas vartotojo atžvilgiu, galėjo pagrįstai tikėtis, jog vartotojas būtų sutikęs su tokia sąlyga, jei dėl jos būtų atskirai derėtasi (šiuo klausimu žr. 2013 m. kovo 14 d. Sprendimo Aziz, C-415/11, EU:C:2013:164, 68 ir 69 punktus).“*

Nacionalinės teisės aiškinimas

- 8 Slovėnijos Respublikoje aukščiausias teismas hierarchijoje yra *Vrhovno sodišče Republike Slovenije* (Slovėnijos Respublikos Aukščiausiasis Teismas). Jis kuria „suformuotos jurisprudencijos“ teisinį standartą – jo sprendimai turi „precedento reikšmę“, taigi yra labai artimi formaliems teisės šaltiniams.
- 9 Kalbant apie ginčus, kurie, kiek tai susiję su materialinės teisės aiškinimu, iš esmės yra panašūs į šią bylą, *Vrhovno sodišče* tvirtina, kad esminės teisinės sąlygos vertinant, ar sutarties sąlyga yra nesąžininga, yra šios:

„Tik tuo atveju, jei paaiškėja, kad bankas nepateikė vartotojui tinkamų paaiškinimų (t. y. jeigu jis tinkamai neįvykdė jam tenkančios aiškumo pareigos), taigi sutarties nuostatos negalima laikyti aiškia ir suprantama, galima vertinti pagrindinio sutarties dalyko nesąžiningumą. Atliekant šį vertinimą visų pirma reikia patikrinti, ar bankas veikė sąžiningai ir ar esama ryškaus neatitikimo tarp šalių teisių ir pareigų“⁴.

⁴ 2018 m. spalio 25 d. *Vrhovno sodišče II Ips* nutarties 137/2018 20 punktas.

„Kadangi atsakovas, kaip prekybininkas bankų sektoriuje, sudarydamas ginčijamas sutartis veikė laikydamasis sąžiningumo reikalavimo, nagrinėjama sutarties sąlyga, susijusi su valiutų keitimo rizikos prisiėmimu, negali būti nesąžininga, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 93/13 3 straipsnį, siejamą su ZVPoT 24 straipsniu.“⁵

Prejudicinis klausimas

- 10 Šios bylos aplinkybėmis klausimas, ar Direktyva leidžia į nacionalinę teisę perkelti 3 straipsnio 1 dalį taip, kaip tai buvo padaryta ZVPoT 24 straipsnio 1 dalyje, yra esminis priimant sprendimą. Iš tiesų iš faktinių aplinkybių matyti, kad paskolos gavėja prisiėmė visą valiutų keitimo riziką pagal paskolos sutarties 12 straipsnį, kuriame nustatyta:

„Paskolos gavėja pripažįsta ir patvirtina bankui, kad yra vienintelis asmuo, visiškai atsakingas už valiutų keitimo riziką, kuri gali atsirasti dėl valiutų kursų ir (arba) orientacinės palūkanų normos svyravimų. Paskolos gavėja taip pat pripažįsta, kad gali susidurti su valiutų keitimo rizika, atsirandančia dėl palūkanų normos pasikeitimo, ir kitomis rizikomis, atsirandančiomis dėl galimų rinkos situacijų, priklausančių nuo pinigų ir valiutų rinkos sąlygų, palūkanų normų svyravimų, kapitalo rinkos sąlygų ir kitų veiksmų.“

Iš kitų neginčijamų aplinkybių taip pat matyti, kad tokia rizika realizavosi, taigi 2018 m. sausio 29 d. paskolos gavėja vis dar turėjo sumokėti 72 049,58 EUR sumą tam, kad grąžintų paskolą Šveicarijos frankais – paskolą, kurios vertė paskolos sutarties sudarymo metu siekė 89 567,83 EUR, ir kad paskolos gavėja vis dar turėjo mokėti mėnesines įmokas iki 2027 m. rugsėjo 31 d., taip pat reikia atsižvelgti į tai, kad per šį laikotarpį euras buvo stabili valiuta, kiek tai susiję su infliacija.

Taigi, jei Direktyvą į nacionalinę teisę galima perkelti taip, kad dvi „sąžiningumo“ ir „ryškaus neatitikimo“ sąlygos būtų atskiros ir viena nuo kitos nepriklausančios, tai reiškia, kad siekiant padaryti išvadą, jog sutarties sąlyga yra nesąžininga, pakanka, jei esama faktinių aplinkybių, nustatančių, kad tik viena iš tų dviejų sąlygų yra įvykdyta. Taigi šios bylos aplinkybėmis tai reikštų, kad teismai neprivalo nagrinėti, ar atsakovas veikė sąžiningai – pakaktų pirma nurodytų faktinių aplinkybių visumos.

- 11 Pirma minėtos nuostatos, įtvirtintos dviejose Direktyvos konstatuojamosiose dalyse ir 8 bei 8a straipsniuose, leidžia priimti nacionalinės teisės aktus, užtikrinančius aukštesnį vartotojų apsaugos lygį, tačiau valstybės narės privalo pranešti apie nacionalines nuostatas, nustatančias griežtesnius standartus arba išplečiančias Direktyvą perkeliančių nacionalinių nuostatų taikymo sritį. Vis dėlto

⁵ 2020 m. sausio 23 d. *Vrhovno sodišče II Ips* sprendimo 32/2019 31 punktas.

iš turimų duomenų, susijusių su Slovėnija, nematyti, kad ji būtų pateikusi tokį pranešimą dėl Direktyvos 3 straipsnio 1 dalyje numatytų sąlygų⁶.

- 12 Vis dėlto pagal antrosios instancijos teismo aiškinimą bet koks galimas tokio pranešimo nepateikimas neturi įtakos nacionalinės teisės aktų galiojimui; veikiau svarbu nustatyti, ar tai, kad nacionalinėje nuostatoje tarp sąlygų, kurioms esant sutarties sąlyga pripažįstama nesąžininga, nustatytas išimtinis (alternatyvus) ryšys, yra leidžiama pagal Direktyvą ir ar tai atitinka minimalaus suderinimo principą bei Direktyvos tikslus⁷.
- 13 Antrosios instancijos teismas Teisingumo Teismo sprendimuose nerado aiškaus išaiškinimo, kuriuo remiantis būtų galima nuspręsti, ar minėtos ZVPot nuostatos taikymas (aiškinimas) atitinka Direktyvos tikslus ir paskirtį. Kita kliūtis taip pat yra minėti *Vrhovno sodišče Republike Slovenije* sprendimai, pagal kuriuos Direktyvos 3 straipsnio 1 dalyje kaip teisinis pagrindas numatytos dvi sąlygos, taikomos ar aiškinamos kaip susietos (kumuliacinės), o tai, jei antrosios instancijos teismo pozicija yra teisinga, daro žalą vartotojams, nes taip jiems suteikiama mažesnė apsauga nei numatytoji pagal nacionalinę teisę. Antrosios instancijos teismo teigimu, taip susiklostė situacija, kai dėl teismo, turinčio hierarchiniu požiūriu aukščiausią jurisdikciją, aiškinimo vartotojams, esantiems tokių ginčų, kaip nagrinėjamas šioje byloje, šalimi, taps sunku arba neįmanoma apginti savo teisių, suteiktų jiems palankesniais nacionalinės teisės aktais. Toks bylos nagrinėjimo būdas nesuderinamas su Teisingumo Teismo išaiškinimu, kuris, žinoma, leidžia aukščiausiesiems nacionaliniams teismams šiuo atžvilgiu patikslinti Teisingumo Teismo apibrėžtus kriterijus, tačiau šie aukščiausios instancijos teismai negali trukdyti žemesnės instancijos teismams užtikrinti vartotojams visišką Direktyvos veiksmingumą ir veiksmingą jų teisių apsaugos priemonę⁸.

⁶ Slovėnija: „Nacionalinėje teisėje nesąžiningumo vertinimas išplečiamas ir apima sutarties sąlygas, susijusias su pagrindiniu sutarties dalyku ir kainos ar atlygio tinkamumu, neatsižvelgiant į tai, ar tokios sąlygos surašytos aiškia, suprantama kalba“; galima rasti pagal nuorodą https://ec.europa.eu/info/notifications-under-article-8a-directive-93-13-eeec_sl.

⁷ Direktyvos tikslai yra šie: užtikrinti veiksmingą vartotojų, kaip įprastai silpnesnės šalies, apsaugą, susidūrus su nesąžiningomis sutarties sąlygomis, kurias naudoja pardavėjai ar tiekėjai ir dėl kurių nebuvo atskirai derėtasi; prisidėti prie vidaus rinkos kūrimo minimaliai harmonizuojant nacionalines taisykles, skirtas užtikrinti tokią apsaugą; atkurti sutarties šalių faktinę pusiausvyrą; atgrasyti nuo nesąžiningų sąlygų naudojimo ateityje.

⁸ 2019 m. kovo 14 d. Sprendimo byloje C-118/17 64 punktas: „Atsižvelgiant į visa tai, kas išdėstyta, į ketvirtąjį ir penktąjį klausimus reikia atsakyti, kad pagal Direktyvą 93/13, siejamą su Chartijos 47 straipsniu, nedraudžiama, kad valstybės narės aukščiausiosios instancijos teismas, siekdamas vienodo teisės aiškinimo, priimtų privalomus sprendimus dėl šios direktyvos įgyvendinimo būdų, jeigu tie sprendimai kompetentingam teismui netrukdo užtikrinti visiško šioje direktyvoje įtvirtintų normų veiksmingumo, suteikti vartotojui veiksmingą teisių gynimo priemonę siekiant užtikrinti veiksmingą teisių, kurių jis gali turėti pagal šias normas, apsaugą ir kreiptis šiuo klausimu į Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą, o tai turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas.“

- 14 Dėl šių priežasčių antrosios instancijos teismas nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Europos Sąjungos Teisingumo Teismui prejudicinį klausimą. Bylos nagrinėjimas sustabdomas, kol bus priimtas Teisingumo Teismo sprendimas.

Mariboras, 2021 m. birželio 8 d.

<...>

DARBINIS VERTINIMAS